

Tradycje bożonarodzeniowe na wsi. Wierzenia, zwyczaje, przesady

Autor: Tadeusz Śmigielski

Data: 19 grudnia 2017

Tradycje bożonarodzeniowe na wsi. W trakcie trwania tych kilku pięknych dni nie ma miejsca na przypadek. Wszystko, od uporządkowania naszych myśli i serc, dekoracji, posiłków musi być zgodne z tradycją. Przygotowania do świąt należy starannie zaplanować. Chcąc ze wszystkim zdążyć powinniśmy angażować się rodzinnie.

Spis treści

- [Przygotowania przedświąteczne](#)
- [Wigilia](#)
- [Opłatek](#)
- [Sianko](#)
- [Pierwsza gwiazdka](#)
- [Wolne miejsce przy stole](#)
- [Choinka i prezenty](#)
- [Tradycje bożonarodzeniowe na wsi](#)
- [Kolędnicy, Jasełka i Herody](#)
- [Tradycje bożonarodzeniowe na wsi, a wierzenia ludowe](#)

Przygotowania przedświąteczne

Zosia już przygotowała świąteczne pierniki (fot. M. Kędzierski)

O zbliżających się Świętach Bożego Narodzenia przypominać nam będą kalendarze adwentowe, lampiony na roraty i zapach korzennego, piernikowego ciasta. Zagości on w wielu domach już na początku grudnia wraz z przygotowywanymi w tym czasie choinkowymi ozdobami.

Lampiony, kalendarze adwentowe czy ozdoby choinkowe są dostępne w sklepach, ale ich własnoręczne wykonanie wprowadza nas w przedświąteczny nastrój.

Świąteczne pierniki w wielu domach są dekorowane słodkim lukrem wspólnie przez wszystkich członków rodziny, wszak to święta rodzinne. Przyozdabiając choinkę warto znać symbolikę wieszanych na niej ozdób i przedmiotów.

Jabłka i owoce są symbolem zdrowia. Łańcuchy, to pamiątka po wężu-kusicielu, są też oznaką więzów rodzinnych. Gwiazda na choince symbolizuje gwiazdę betlejemską. Śweczki na gałązkach choinki symbolizują światło Chrystusa, ale też ogień, przy którym mogą się ogrzać dusze przodków.

Wigilia

Jarmark bożonarodzeniowy (fot. T. Śmigielski)

Wigilia czyli czas oczekiwania, czuwania, zagościła w polskiej tradycji dopiero w XVIII wieku. W tym dniu w naszych domach panuje wyjątkowa, ciepła, rodzinna atmosfera. Gromadzimy się przy stołach,

łamiemy opłatkiem, który pierwotnie był błogosławionym chlebem, wspólnie spożywamy wigilijną wieczerzę. Rytuał we wszystkich regionach kraju jest podobny.

Kolacja musi być postna, rozpoczęta wspólną modlitwą i czytaniem fragmentu Ewangelii wg św. Mateusza lub Łukasza, dotyczącego narodzin Jezusa. Na Podlasiu tradycja nakazuje ustawić resztki wieczerzy koło pieca, przy którym ustawia się ławę posypaną popiołem. Rano, po pozostawionych na ławie śladach próbuje się odgadnąć, kto ze zmarłych przodków przybył, aby się posilić pozostawionymi resztkami.

Opłatek

Opłatek, symboliczny element wigilii (fot. T. Śmigielski)

Tradycja dzielenia się chlebem była już znana w czasach pogańskich. Słowo opłatek pochodzi od łacińskiego „oblatum”, czyli dar ofiarny. Obecnie wypieka się go z mąki pszennej połączonej z wodą.

W tym celu wykorzystuje się specjalne formy, dzięki którym na opłatku powstają bożonarodzeniowe obrazki. Łamiąc się opłatkiem przy wigilijnym stole składamy najbliższym świąteczne życzenia.

W wielu regionach kraju opłatкови przypisuje się magiczną a nawet leczniczą moc. Wierzimy, że dzięki podzieleniu się nim zyskujemy bożą przychylność. Zapewnia on nam pomyślność w następnym roku a przede wszystkim chroni od chorób i głodu.

Resztki opłatka należy traktować z wielkim szacunkiem. Wrzucając je do studni „oczyszczano wodę”, co miało skutkować lepszym zdrowiem ludzi i zwierząt. Bywało, że po wigilijnej wieczery gospodarz w oborze i stajni dzielił się opłatkiem ze swoimi zwierzętami.

Sianko

Na wigilijnym stole, pod białym obrusem, nie może zabraknąć symbolicznego sianka. To na nim, w betlejemskiej stajence, przyszedł na świat Jezus. Jak każą tradycje bożonarodzeniowe na wsi, po wieczery możemy wyciągać suche źdźbła i sprawdzić, jaka czeka nas przyszłość. Jeżeli nasza słomka jest długa i prosta, mamy przed sobą wiele lat spokojnego życia. Gdybyśmy jednak wyciągnęli krótką i pokręconą, los nie będzie nam przychylny.

Na Mazurach i Warmii do dziś wróży się ze źdźbeł wigilijnego sianka. Po kolacji popularne były również zabawy matrymonialne związane z wyciąganiem źdźbeł. Kto wyciągnął zielone, wróżyło mu to szybkie zamążpójście lub ożenek, ciemnożółte oznaczało staropanieństwo lub starokawalerstwo.

Pierwsza gwiazdka

Świąteczny nastrój (fot. T. Śmigielski)

Pojawienie się pierwszej gwiazdy na niebie jest dla wielu rodzin sygnałem do rozpoczęcia wieczery wigilijnej. Ma to upamiętniać wędrówkę Mędrców do stajenki, którym Gwiazda Betlejemska

wskazywała drogę. Z gwiazdami na niebie w wieczór wigilijny wiązały się przepowiednie dotyczące całego roku.

Niebo gwiaździste wróżyło rok urodzajny a zachmurzone deszczowy. Pogodę na cały rok wróżyło 12 dni od Od Bożego Narodzenia do Trzech Króli. Każdy dzień odpowiadał kolejnym miesiącom roku. Tak więc tradycje bożonarodzeniowe na wsi były prekursorem dzisiejszych prognoz pogody.

Wolne miejsce przy stole

Stół wigilijny (fot. T. Śmigielski)

Ten zwyczaj świąteczny jest powszechnie znany. Przy wigilijnym stole zostawia się wolne miejsce dla wędrowca. Wolne miejsce symbolizuje również pamięć o bliskich, którzy odeszli, zmarłych członkach

rodziny. Podobną symbolikę ma **dodatkowe nakrycie** na stole. Jest ono przeznaczone dla niespodziewanego gościa. To również wyraz pamięci o bliskich, którzy nie mogą być z nami lub którzy zmarli.

Z miejscem przy stole związana jest magia liczb. Według starego zwyczaju, przy stole powinna zasiąść **parzysta liczba** osób. Aby zapobiec nieszczęściu w przypadku nieparzystej liczby biesiadników zapraszano dodatkową osobę. W domach zamożnych był to ktoś ze służby, a w domach biedniejszych zapraszano żebraka. Inaczej rzecz się miała z potrawami, których liczba powinna być nieparzysta, co wróżyło urodzaj.

[Tradycje](#) bożonarodzeniowe na wsi wyraźnie sugerują, że należy spróbować wszystkich potraw, aby w przyszłym roku nie zaznać głodu. Według innej tradycji powinno być **dwanaście potraw** a na stole musiały znaleźć się wszystkie płody ziemi.

Choinka i prezenty

Drzewko bożonarodzeniowe (fot. T. Śmigielski)

Jak tradycje bożonarodzeniowe nakazują, choinkę ubieramy w dzień wigilijny. Dawniej zamiast choinki przystrajano snopy siana lub gałęzie. Zwyczaj ubierania choinki przywędrował do nas z Niemiec. Drzewko ma symbolizować „drzewo życia”. Bóg przywraca człowiekowi drogę do drzewa życia, którą utracił – dar nieśmiertelności.

Ozdoby wieszane na choince powinny być związane z symboliką świąt. Pojawienie się pierwszej

gwiazdki jest znakiem do zapalenia pierwszy raz lampek choinkowych. Najbardziej oczekiwanym, zwłaszcza przez najmłodszych, zwyczajem bożonarodzeniowym są **prezenty symbolizujące dar dobroci**. Zwyczaj składania prezentów pod choinką ma przypominać o wzajemnym obdarowywaniu się pierwszych chrześcijan.

Tradycje bożonarodzeniowe na wsi

Śpiewanie kolęd podczas Wigilii w CKZIU w Wołowie

Oprócz prezentów śpiewanie kolęd jest najprzyjemniejszym zwyczajem bożonarodzeniowym. Ten piękny zwyczaj do Polski przynieśli prawdopodobnie franciszkanie razem tradycją budowania szopek. Kolędy śpiewamy przy wigilijnym stole a związane są one z narodzinami Jezusa.

Calendae z łaciny oznacza pierwszy dzień miesiąca, który Rzymianie czcili śpiewem pierwszego stycznia. Zwyczaj śpiewania kolęd przejęli chrześcijanie czcząc narodziny Chrystusa.

Warto przypomnieć sobie, że pierwsza kolęda polska, pt. **Zdrow bądź królu anielski** pochodzi z 1420 roku. A oto jej pierwsza zwrotka:

Zdrow bądź krolu anjelski,
K nam na świat w cieie przyszły,
tyś zajiste Bog skryty,
W święte czyste ciało wlity.

Kolędnicy, Jasełka i Herody

Stajenka, miejsce w którym odbywają się jasełka (fot. T. Śmigielski)

W ten świąteczny czas nasze domy odwiedzają kolędnicy. W wielu rejonach kraju wędrują z bocianem, symbolizującym nowy rok i nowe życie, kozą – symbolem płodności i niedźwiedziem uosabiającym wrogie siły przyrody. Często towarzyszył im turoń. Składając życzenia oczekują od gospodarzy darów.

Pięknym zwyczajem bożonarodzeniowym są **jasełka**. Nazwa tego widowiska o Bożym Narodzeniu wzięła się od słowa jasło oznaczającego żłób. Jasełka dały początek wędrownym teatrykom ludowym.

Na uwagę zasługują również **Herody**. To ludowe przedstawienie oparte jest na fragmencie Ewangelii opisującej rzeź niewińców oraz śmierć króla Heroda, którego ciało zabiera śmierć a duszę diabeł.

Tradycje bożonarodzeniowe na wsi, a wierzenia ludowe

Bogactwo tradycji, wierzeń i przesądów ludowych nie ma granic, podobnie zresztą, jak wyobrażenia ludzi od pokoleń je tworzących. Jeśli **przysłowia są mądrością narodu**, to można powiedzieć to również o wierzeniach ludowych. Chyba.

A oto niektóre z nich.

Gospodarz łamie opłatek na tyle części ile jest uczestników wieczerzy. Każdą z części smaruje miodem i przykleja do szyby w oknie, wymawiając imię jednego z biesiadników. Jeśli opłatek odpadł wróżyło to śmierć tej osoby. Trochę straszna ta wróżba.

Niezwykły zwyczaj panował na Mazowszu. Resztki jedzenia z kolacji wigilijnej dawano zwierzętom wierząc, że o północy przemówią ludzkim głosem. Ciekawe, jakich to mądrości spodziewali się usłyszeć.

Bogactwo tradycji, wierzeń i przesądów ludowych nie ma granic, podobnie zresztą, jak wyobraźnia ludzi od pokoleń je tworzących.

fot. Tadeusz Śmigielski

W dzień Wigilii nie można było niczego nikomu pożyczać, aby nie narazić się w przyszłym roku na utratę mienia. Od tego pewnie pochodzi przysłowie „dobry zwyczaj nie pożyczaj”.

Pożyczać w Wigilię nie wolno, ale coś „skubnąć” sąsiadowi, to i owszem. **Sprawcy drobnych kradzieży sądzili, że w ten sposób zapewnią sobie dobrobyt przez cały rok podbierając sąsiadom, siekierę, pług czy inną rzecz.** Może trzeba przemyśleć tę tradycję?

W ten szczególny dzień unikano kłótni, starając się być życzliwym dla rodziny i sąsiadów. Ale dlaczego tylko w ten dzień, tego już przekazy ludowe nie podają.

Jeśli chłop wybrał się rano do karczmy i napił okowity, nie musiał się martwić, że grozi mu w nowym roku abstynencja. Panowie szanujmy tradycje, zwłaszcza te ludowe.

Były też wierzenia, łączące... wierzenia. Przykładem tego może być bardzo przyjemne, przynajmniej w połowie, wierzenie w dawnej Polsce, które mówiło, że **w Wigilię woda w studni w wino się**

zamienia a zwierzęta o północy zaczynają mówić ludzkim głosem. No cóż, wiara góry przenosi. Podobno.

Życząc Państwu radosnych Świąt Bożego Narodzenia, mamy nadzieję, że chociaż te przyjemne wierzenia ludowe sprawdzą się przynosząc radość Wam i Waszym bliskim.

Czy artykuł był przydatny?

Kliknij na gwiazdkę, by zagłosować

Submit Rating

Ocena 4.2 / 5. Liczba głosów 13

```
{"@context": "http://schema.org", "@type": "none", "aggregateRating": {"@type": "AggregateRating", "bestRating": "5", "ratingCount": "13", "ratingValue": "4.2"}, "image": "https://www.agrofakt.pl/wp-content/uploads/2017/12/swieta2.png", "name": "Tradycje bożonarodzeniowe na wsi. Wierzenia, zwyczaje, przesady", "description": "Tradycje bożonarodzeniowe na wsi. Wierzenia, zwyczaje, przesady"}
```